

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΣΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Από την τραγωδία, στην εποποιΐα

Επιμέλεια:

Ιωάννης Σ. Κολιόπουλος – Ιάκωβος Δ. Μιχαηλίδης

Χορηγός: Νικόλαος Χαϊτογλου

Αθήνα 2009

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ 2006-2009

Πρόεδρος: Νικόλαος Μέρτζος
Αντιπρόεδρος: Αθανάσιος Καραθανάσης
Γεν. Γραμματέυς: Τερέζα Πεντζοπούλου-Βαλαλά
Ταμίας: Θεόδωρος Δαρδαβέσης
Έφορος Βιβλιοθήκης: Ιωάννης Κολιόπουλος
Σύμβουλοι: Βασίλειος Πάππας
Χαράλαμπος Νάσλας
Κωνσταντίνος Πλαστήρας
Κωνσταντίνος Χατζηδήμος

Ερευνητική Ομάδα

Βασιλείου Σωτηρία
Δημητριάδης Βασίλης
Θεοδοσίου Νίκη
Μπελεγάκη Όλγα
Παπανικολάου Κωνσταντίνος
Σπυριδόπουλος Αριστοτέλης
Σταματιάδου Ελένη
Χαραλαμπίδου Πελαγία

Διόρθωση Κειμένων

Βουτσίδου Σοφία

Εκδότης: ΝΙΚΟΣ ΧΑΪΔΕΜΕΝΟΣ

Σχεδιασμός και σελιδοποίηση: ΚΛΕΙΩ ΜΠΑΤΗ

Επεξεργασία εικόνας: ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ,
ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΟΥΣΜΑΝΗΣ, ΑΘΗΝΑ ΓΥΠΑΡΑΚΗ

Συντονισμός παραγωγής: ΣΟΦΙΑ ΚΑΡΑΜΑΝΙΔΟΥ

Εκτύπωση-βιβλιοδεσία: Τροία Εκδοτική Εμπορική Α.Ε.

26ο χλμ. Λεωφόρου Λαυρίου, θέση Ρδόκια, 19 400 Κορωπί, Τ.Θ. 7616

Τηλ.: 210 97.02.802, 210 97.67.488, Fax: 210 97.56.550

e-mail: info@militos.gr, www.militos.gr

© Copyright έκδοσης για όλο τον κόσμο: Τροία Εκδοτική Εμπορική Α.Ε.

Αθήνα 2009

ISBN: 978-960-464-115-4

Απαγορεύεται η κάθε είδους αναδημοσίευση του φωτογραφικού υλικού σε έντυπα ή ηλεκτρονικά μέσα χωρίς την έγγραφη εξουσιοδότηση των φωτογράφων και του εκδότη. Οι παραβάτες διώκονται ποινικά βάσει του νόμου περί προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Ευστάθιος Πελαγίδης

Η Οινότη της Καστοριάς (1923-2008) Η διαδρομή ενός προσφυγικού οικισμού

Από τις μαρτυρικές πατρίδες της Ανατολής στην Οινότη της Καστοριάς

α) Διοικητική ένταξη, φυσική ιδιομορφία και υδρογραφική κατάσταση

Η Οινότη υπάγεται στο Νομό Καστοριάς, ο οποίος, μέχρι το 1941, ήταν επαρχία του Νομού Φλώρινας. Βρίσκεται στο βορειοδυτικό άκρο του νομού και της Δυτικής Μακεδονίας, λιγότερο από 10 χιλιόμετρα από τα ελληνοαλβανικά σύνορα και γύρω στα 18 χιλιόμετρα δυτικά της Καστοριάς. Η περιοχή της Οινότης, μάλλον ημιορεινή και σε υψόμετρο 730 μ. από τη θάλασσα, αποτελεί μέρος ενός εκτεταμένου οροπεδίου, δυτικά της Καστοριάς, το οποίο περιβάλλεται από τα σύνορα με την Αλβανία (δυτικά) και από τις οροσειρές: του Γράμμου (νότια), Αλεβίτσας (νοτιοδυτικά), της Φλατσάτας (βορειοδυτικά), του Μαλιμαδίου (βόρεια), της Ψαλλίδας –Μανιακίου (ανατολικά). Το οροπέδιο αυτό διαρρέεται από τον Αλιάκμονα (το ποτάμι του Νεστορίου) και τους δύο παραποτάμους του: 1) Κομνηνάδων-Οινότης- Μεσοποταμίας, 2) Κορομηλιάς.

Εγγύτερες και συνοριακές είναι οι περιοχές των χωριών: Τσιάρτσιστα (νότια), Άνω Φτεριά (νοτιοδυτικά), Κάτω Φτεριά (δυτικά), Πολυάνεμος (βορειοδυτικά), Ιεροπηγή (βόρεια), Αγία Κυριακή (ανατολικά), Καλοχώρι (νοτιοανατολικά).

Μέσα σ' αυτά τα απώτερα και εγγύτερα όρια, η περιοχή της Οινότης καταλαμβάνει έκταση γύρω στα 25.800 στρέμματα (24.400 η ύπαιθρος και 1.400 ο οικισμός), σε σύνολο 1.720.000 στρεμμάτων όλου του Νομού Καστοριάς (ποσοστό 1,5%). Από το σύνολο των 25.800 στρεμμάτων, τα 2.000, περίπου, καλύπτονται από μόνιμα και εποχιακά ύδατα: από το ποτάμι (παραπόταμο του Αλιάκμονα), που περνά κάτω από το χωριό και διαρρέει όλη την έκταση της περιοχής του, από τη δύση προς την ανατολή, και από διάφορα ρυάκια.

Η Οινότη, λόγω της ημιορεινής της διαμόρφωσης, δεν είχε ποτέ πρόβλημα αυξημένης νοσηρότητας από ελονοσία. Στη δεκαετία του 1920, ελονοσία εντοπίζεται, περισσότερο, στην περιοχή Κολοκυνθούς-Άργους Ορεστικού, εκεί όπου ανταμώνει ο Αλιάκμονας με τους δύο παραποτάμους του.

β) Οι Οινοήτες κατά περιοχές προέλευσης

Ο ταξιδιώτης που ακολουθεί τον αμαξωτό δρόμο, από την Καστοριά προς την ακριτική Διποταμία, θα συναντήσει και θα διασχίσει το χωριό Οινότη, κάπου 18 χιλιόμετρα δυτικά της πόλης και μόλις 10 από τα ελληνοαλβανικά σύνορα, σε υψόμετρο 730, πάνω - κάτω, μέτρων από την επιφάνεια της θάλασσας. Οι κάτοικοι, σχεδόν όλοι, φερμένοι με την ανταλλαγή των πληθυσμών από διάφορες περιοχές του Πόντου, δημιούργησαν, με την αγάπη και τον τίμιο ιδρώτα τους, το όμορφο και προκομμένο σήμερα χωριό μας, μαζί με τους λίγους ντόπιους Έλληνες που είχε.

Από παιδιά ακούγαμε περίεργα «παρατσούκλια» να συνοδεύουν τα ονόματα αρκετών ηλικιωμένων συγχωριανών μας: ο Φάτσαλης, η Τσιάρτσιαμπαλισσα, ο Μελετλής, η Τσιολαλούσα, η Τσιοχτσιαλίσσα, η Γαράπιλισσα, η Κούρτσα, ο Απεσλής, ο Τσιοκάρτς, ο Μάμαλης, ο Σαλαφούντας κ.ά. Φυσικά, κανείς μας τότε δεν μπορούσε να υποψιαστεί την ετυμολογική προέλευση και το σημασιολογικό «φορτίο» αυτών των «κοσμητικών». Το ακόμη πιο περίεργο είναι ότι τα παρατσούκλια ταυτίστηκαν τόσο πολύ με τα πρόσωπα που συνοδεύουν, ώστε μέχρι σήμερα πολλούς από αυτούς τους ξέρουμε και τους ξεχωρίζουμε, αποκλειστικά και μόνο, με τη δική τους χρήση. Τα πραγματικά τους ονόματα, εκτοπισμένα κατά μαγικό τρόπο σε δεύτερη μοίρα, τα ήξεραν μόνο οι δημόσιες υπηρεσίες και ο γραμματέας του χωριού. Η παιδική μας, βέβαια, αίσθηση έδινε κωμική διάσταση σ' αυτή την ονοματολογία και δεν έφτανε ποτέ στην πραγματική αντίληψη του «σημαινόμενου». Το γεγονός ότι καθένα από αυτά τα «γραφικά» ονόματα ήταν κι ένας αδιάψευστος μάρτυρας κάποιας τοπικής προέλευσης, κάποιας ρίζας ή και άλλης ενδιαφέρουσας πτυχής από τις αξέχαστες πατρίδες της Ανατολής, πολύ λίγο κέντριζε και ενδιέφερε τη νοημοσύνη μας. Πιο πολύ

Ж ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΣΤΗΝ ΕΠΟΠΟΪΑ Ж

απασχολούσε την περιπαιχτική μας διάθεση. Μα και οι μεγαλύτεροι από εμάς, όσοι τουλάχιστον γεννήθηκαν στην Ελλάδα ή ήρθαν μικροί από τον Πόντο, συνήθως αρκούσαν στην ταύτιση των προσώπων με τη χρήση κάποιου ακαταλαβίστικου και αόριστου «κοσμητικού». Δεν προχωρούσαν πιο πέρα.

Σήμερα, τα περισσότερα από τα πρόσωπα αυτά με τα περίεργα ονόματα πέρασαν πια στον χώρο της Ιστορίας, ίσως μερικά να μπήκαν και στην περιοχή του θρύλου. Δεν είναι, βέβαια, λίγοι και αυτοί που μένουν ακόμη. Ωστόσο, ένα είναι βέβαιο: η πρώτη φύτρα της Οινόης, μετά το ανελέητο ξερίζωμα της ανταλλαγής, οι πρώτοι δημιουργοί του χωριού, νεκροί και ζωντανοί σήμερα, θα σκεπαστούν κάποτε με την αχλύ του χρόνου και ούτε καν θα τους μνημονεύουν οι μεταγενέστεροι.

Η εργασία αυτή φιλοδοξεί να καλύψει αυτό, ακριβώς, το κενό: α) να διαιωνίσει τις πατρογονικές εστίες των «οικιστών» και θεμελιωτών της Οινόης Καστοριάς, είτε ζουν σήμερα είτε όχι, και να ζωντανέψει την ξεχασμένη, κάπως, φύτρα του χωριού, β) να αναλύσει και να ερμηνεύσει την ιστορική διαδρομή του προσφυγικού αυτού οικισμού, από το 1923 μέχρι σήμερα.

Αριθμητικός Πίνακας Προσφύγων Οινόης Καστοριάς							
Α/Α	Περιοχή- Οικισμός προέλευσης				Γενικό σύνολο κατά επαρχίες		
Α	ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΑ	Αντρες	Γυναίκες	Σύνολο	Αντρες	Γυναίκες	Σύνολο
1	Κούτουλα	24	20	44			
2	Λαραχανή	24	29	53			
3	Άγουρσα	2	1	3			
4	Γαλίανα		1	1			
5	Γημερά	3	2	5			
6	Κοπίκιοϊ	5	3	8			
7	Κουνάτα		1	1			
8	Κουσπιδί	2	2	4			
9	Κρώμνη		1	1			
10	Πλάτανα		1	1			
11	Ρίζαιο		1	1			
12	Σκαλίτα		3	3			
13	Χαμουρί	2	2	4			
14	Χαψίκιοϊ		2	2	62	69	131
Β.	ΚΕΡΑΣΟΥΝΤΑ						
	Κοτύλια	2	2	4	2	2	4
Γ.	ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΗ						
	Σίμικλη		1	1		1	1

Ж ΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΣΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ Ж

Δ.	ΟΙΝΟΗ						
1	Οινόη	16	16	32			
2	Κιρέστεπε	31	27	58			
3	Τσιοράχ	5	3	8			
4	Πυγμαλούχ	4	9	13			
5	Χινιάρ	2	1	3			
6	Μέλποχλου	7	6	13			
7	Τοκάτ						
8	Κερίς		4	4			
9	Τερέπασι	5	7	12			
10	Τσιοχτσιέ	2	3	5	77	80	157
Ε.	ΤΕΡΜΕ						
1	Τσιουλάρ	34	31	65			
2	Λιμέντερε	5	16	21			
3	Τσιέγκερις	3	8	11	42	55	97
ΣΤ.	ΤΣΙΡΤΣΙΑΜΠΑΣ						
1	Κετικλή	2	1	3	2	1	3
Ζ.	ΦΑΤΣΑ						
1	Γιαγιατσού	4	4	8	4	4	8
Η.	ΟΡΝΤΟΥ						
Θ.	ΣΕΒΑΣΤΕΙΑ						
1	Ζάρα	5	9	14			
2	Καραπίλ		1	1	5	10	15
Ι.	ΥΟΣΤΑΤΗ						
1	Γούρπαγλη		1	1			
2	Τσιαρτσιότερε		1	1	1	1	2
	ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ				191	218	409

(ΠΗΓΕΣ: α) Αρχείο Δημοτικού Διαμερίσματος Οινόης Καστοριάς, β) προφορικές μαρτυρίες)

Ж ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΣΤΗΝ ΕΠΟΠΟΙΪΑ Ж

Το αντάρτικο στα δεκατέσσερα χωριά περιοχής Οινόης του Πόντου

Οι μαζικοί εκτοπισμοί των χριστιανικών πληθυσμών της περιοχής Οινόης του Πόντου προς τα ενδότερα (Ζήλια - Αμάσεια - Νεοκαισάρεια), οδήγησαν στην ένταση και έξαρση της αντάρτικης δράσης (1915-1918), με στόχο την προστασία του χριστιανικού στοιχείου από τις αυθαιρεσίες και λεηλασίες των τσετέδων και των περιοίκων Τούρκων. Οι δύσκολες, μάλιστα, συνθήκες αυτού του αγώνα επέβαλαν την ανάγκη της οργανωμένης αυτοάμυνας, κατά τρόπο που το κάθε χωριό να προστατεύεται από δικούς του οπλαρχηγούς, με την ανάλογη δύναμη ανταρτών:

A/A	ΧΩΡΙΑ	ΟΠΛΑΡΧΗΓΟΙ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΝΤΑΡΤΩΝ
1	Τσάγκερις	Σαρούγιαννες, Νικόλ. Παπαδόπουλος, Νικόλ. Τσουτσογλίδης	80
2	Κερίς	Γ. Μανουσαρίδης, Νικόλ. Παπαδόπουλος, Κων. Τσουτσογλίδης, Κοσμάς Κυριακίδης	50
3	Τερέπασι	Κυριάκος Παπαδόπουλος, Θεόφιλος Παπαδόπουλος, Μουράτ Ελευθεριάδης	30
4	Ποχλούχ	Καραπαναγιώτης, Ιωάννης Κυβελή, Στάθης Τυτσίδης, Ιωάννης Στυλίδης	25
5	Ατζαρά	Ιωάννης Συμεωνίδης, Αναστάσιος Συμεωνίδης	10
6	Μέλποχλου	Καρακέζ	20
7	Τίσμεσε	Πασκιτάν Πανίκας, Πασκιτάν Νικόλαος, Γεώργιος Μαβιλίδης	15
8	Λιμέντερε	Ιορδάνης Παπακώστας, Χαρίκας Παπακώστας	20
9	Εχτιάρογλου	Χρήστος του Γιαντάμ, Νικόλαος Τσεμπερίδης, Λάζ. Αθανασιάδης	30
10	Τσοχτσέ	Μόντζουνος Λαζφου, Ηλίας Λαζάρου	10
11	Κιρές Τεπέ		10
12	Τσιουλάρ		10
13	Τσοράχ		10
14	Πάσποταμ		10
		Σύνολο	330
Γενικοί αρχηγοί: ο Σαρούγιαννες, ο Μανουσαράς, ο Καραπαναέτας, ο Κοτσάναςτας (Αναστάσιος Παπαδόπουλος)			

Αναλυτικότερα στοιχεία για το αντάρτικο στα 14 χωριά της Οινόης του Πόντου, βλ. Σταύρου Ι. Καραταγλίδη - Ηλία Λ. Σταμπουλίδη, *Ειρηνικά και πολεμικά χρόνια στον Πόντο*, Θεσσαλονίκη 1980.

Οινοήτες της Καστοριάς που συμμετείχαν στις ανταρτικές ομάδες ήταν οι παρακάτω:

Ж ΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΣΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ Ж

Α/Α	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ	ΚΑΤΑΓΩΓΗ
1.	Τσεμπερίδης Ιωάννης (Μάμαλης)	Κιρέστεπε
2.	Τσεμπερίδης Αναστάσιος (Τακούρτζι)	Κιρέστεπε
3.	Ηλιάδης Αναστάσιος (Τσεσίρτζι)	Μποχλούκ
4.	Καραταγλίδης Κωνσταντίνος (ο Καμένον) <i>Δέχτηκε δολοφονική επίθεση και γλύτωσε την τελευταία στιγμή.</i>	Κιρέστεπε
5.	Σταμπουλίδης Εμμανουήλ	Μέλποχλου
6.	Ποζίδης Γεώργιος (Λολιόμς)	Τσιουλάρ
7.	Μιχαηλίδης Αναστάσιος	Ζάρα
8.	Συτιλίδης Αθανάσιος - Ιωάννης	Κιρέστεπε
9.	Βοϊβοτιδής Ηλίας (Κούκουδας)	Τσιοράχ
10.	Τσολερίδης Λάζαρος (Μεντζέκαλης)	Γιαγιατσιού
11.	Τσεμπερίδης Παναγιώτης	Κιρέστεπε
12.	Παπαδόπουλος Λάζαρος (Χατσίκας)	Κιρέστεπε
13.	Τσαρτσαμπαλίδης Ηλίας	Τσιουλάρ
14.	Σουμελίδης Ιωάννης	Κιρέστεπε
15.	Σουμελίδης Μουράτιος	Κιρέστεπε
16.	Καρανταΐδης Θεόδωρος	Τσιουλάρ

(ΠΗΓΕΣ: α) Καραταγλίδη-Σταμπουλίδη, *ό. π.*, β) προφορικές μαρτυρίες)

γ) Οι ντόπιοι Οινόητες

Στους θεμελιωτές της Οινόης Καστοριάς ανήκουν και οι ντόπιοι (γηγενείς) Έλληνες. Οι γηγενείς Έλληνες της Οινόης έζησαν και εξακολουθούν να ζουν αδελφικά με τους πρόσφυγες, σε μια αξιοθαύμαστη συμπόρευση. Η περίπτωση της συνύπαρξης του γηγενούς και του προσφυγικού ελληνικού στοιχείου στην Οινόη της Καστοριάς, ίσως, είναι από τις λίγες που όχι μόνο δεν παρουσιάζουν περιστατικά προστριβών και συγκρούσεων, αλλά, αντίθετα, δίνουν την εικόνα της πλήρους ταύτισης, από τα πρώτα ακόμη χρόνια της προσφυγικής εγκατάστασης. Η Οινόη είχε εννέα (9) οικογένειες γηγενών Ελλήνων (γύρω στα 35 άτομα).

Μπορεί να είναι λίγοι οι ντόπιοι Έλληνες της Οινόης, αλλά η προσφορά τους στους αγώνες του Έθνους είναι μεγάλη. Πρώτα-πρώτα, στον Μακεδονικό Αγώνα ήταν όλοι Πατριαρχικοί (ούτε ένας διέρρευσε προς τη βουλγαρική Εξαρχία).

Ακολουθεί η γενναία συμβολή τους στον Μικρασιατικό Πόλεμο (με τους Γεώργιο Ζήσου και Πασχάλη Τομτσίδη) αλλά και στον πόλεμο του '40, στην Εθνική Αντίσταση και στον Εμφύλιο.

Αξίζει, όμως, να γίνει ιδιαίτερη μνεία του Μακεδονομάχου Ιωάννη Ζήσου (1875-1908). Στην αρχή υπηρέτησε ως ένοπλος μαχητής στα σώματα των οπλαρχηγών Ιωάννη Καραβίτη, Παύλου Γύπαρη και Ανδρεανάκη. Στη συνέχεια, μετά το 1907, επιχείρησε να μεταφέρει όπλα από την ελεύθερη Ελλάδα για τις ανάγκες των ελληνικών ανταρτικών σωμάτων. Τον Απρίλιο του 1908 συνελήφθη και φονεύθηκε από τους Τούρκους.

Κοινοτική, ενοριακή και εκπαιδευτική οργάνωση

α) Μετονομασία του χωριού

Πριν έρθουν οι πρόσφυγες με την ανταλλαγή (1923), στο χωριό κατοικούσαν μουσουλμάνοι (Τούρκοι) και λίγες εντόπιες χριστιανικές οικογένειες (γηγενείς Έλληνες).

Το όνομά του πριν από την ανταλλαγή (1923), ήταν Όσσιανη, πιθανότατα σλαβικής προέλευσης, που σήμαινε τόπο παραγωγής οπωρών (os=οπώρα, jani=επίθημα που δηλώνει τόπο).

Η μετονομασία της Όσσιανης σε Οινόη έγινε στο πλαίσιο μιας ευρύτερης πολιτικής της ελληνικής κυβέρνησης, που σκόπευε στην αλλαγή όλων των σλαβικών και τουρκικών ονομάτων της ελληνικής επικράτειας, ιδιαίτερα των πόλεων και των χωριών. Για τον σκοπό, μάλιστα, αυτό γράφηκε και ένας κατατοπιστικός Οδηγός από τον Καθηγητή Στίλπωνα Κυριακίδη: *Οδηγία διά την μετονομασίαν κοινοτήτων και συνοικισμών εχόντων τουρκικόν ή σλαβικόν όνομα*, Αθήνα, εκδόσεις Υπουργείου Εσωτερικών, 1926.

Για την επαρχία Καστοριάς, οι μετονομασίες των οικισμών αποφασίστηκαν στο διάστημα 1924 - 1929 και επισημοποιήθηκαν με την καταχώρισή τους στα Φ.Ε.Κ. εκείνης της περιόδου, σύμφωνα με τη νόμιμη διαδικασία.

Ειδικότερα στην Όσσιανη, προηγήθηκε συγκέντρωση των κατοίκων γι' αυτή την υπόθεση και προτάθηκαν διάφορα ονόματα σχετικά με τις πατρογονικές εστίες (Τραπεζούντα, Οινόη, Λαραχανή ακόμη και Ωραιόκαστρο).

Τελικά, επικράτησε το όνομα Οινόη (από την Οινόη του Πόντου). Η πρόταση και η υποστήριξη αυτού του ονόματος έγινε από τους κατοίκους αυτής της ποντιακής πολιτείας, που ήρθαν πρώτοι στο χωριό (κάπου 30 άτομα) αλλά και κουβαλούσαν μια ανώτερη κουλτούρα από την πατρογονική τους εστία. Ιδιαίτερα πρωτοστάτησαν γι' αυτή τη μετονομασία (από Όσσιανη σε Οινόη) οι Γεώργιος Ελευθεριάδης, Ηλίας Ελευθεριάδης (ο μετέπειτα παπά Ηλίας) και Γεώργιος Τσεμπερίδης (ο Κιτέκς), όλοι από την Οινόη του Πόντου.

Ένα καινούργιο όνομα, μαζί με το νέο χωριό, δρομολογεί την ιστορία των Οινοητών μέσα στην κοσμογονική εκείνη περίοδο (1923-1930), κατά την οποία ο ελληνισμός της Ανατολής ανταμώνει δημιουργικά με τους Έλληνες της κυρίως Ελλάδας. Από εκεί και πέρα, το νέο όνομα Οινόη λειτουργεί ως μία από τις γέφυρες επικοινωνίας του εντεύθεν με τον εκείθεν του Αιγαίου ελληνισμό. Το ίδιο το όνομα κουβαλά μια λαμπρή παρακαταθήκη και, παράλληλα, θεμελιώνει και δρομολογεί τη νέα ιστορία του χωριού.

β) Διανομές κλήρων και οικοπέδων

Οι πρώτες διανομές κλήρων και οικοπέδων έγιναν το 1929. Συγκεκριμένα, διανεμήθηκαν 197 κλήροι των 35 στρεμμάτων, έκτασης 7.916 στρεμμάτων. Ταυτόχρονα, διανεμήθηκαν και ανάλογα οικοπέδα. Τόσο οι κλήροι όσο και τα οικοπέδα δουλεύονταν, στις επόμενες δεκαετίες, με τις πρώτες και πρόχειρες εκείνες διανομές, χωρίς τίτλους ιδιοκτησίας. Τελικά, οι τίτλοι δόθηκαν με τον αναδασμό του 1964-1966. Τότε αποτυπώθηκαν και καταγράφηκαν 160 οικοπέδα και, παράλληλα, έγινε η διάκριση και κατάταξη των χωραφιών σε τρεις ποιοτικές κατηγορίες (1η, 2η, 3η) και η συγκέντρωσή τους σε τρεις αντίστοιχες τοποθεσίες.

Παλιότερα, με τις διανομές του 1929, τα χωράφια ήταν μικρά και σκόρπια σε πολλές τοποθεσίες. Κάθε οικογένεια είχε χωράφια κατανεμημένα σε έντεκα (11) κατηγορίες.

γ) Η κοινότητα της Οινόης Καστοριάς (1923-1998)

Η Οινόη οργανώθηκε, αμέσως, σε κοινότητα και έδωσε κιάλας το πρώτο κοινοτικό της συμβούλιο σε κείνη την περίοδο (1923-1930).

Στο κοινοτικό αυτό συμβούλιο, που σηματοδοτεί και την αρχή της κοινοτικής του ιστορίας, προεδρεύει ο Γεώργιος Ελευθεριάδης του Θεμιστοκλή, ως πρώτος πρόεδρος της Οινόης (1923-1925). Στη συνέχεια, στο οικοδόμημα της κοινοτικής ιστορίας της Οινόης έχουν προσθέσει το λιθαράκι τους άλλοι 21 (είκοσι ένας) πρόεδροι, με τελευταίο τον Ευστάθιο Ζαρομυτίδη (1991-1998).

δ) Η εκκλησία του χωριού

Κανένα χωριό δε θεωρείται οργανωμένη και δεμένη κοινότητα, αν δεν είναι παράλληλα και αναγνωρισμένη ενορία, με βάση τον ενοριακό του ναό. Από την τουρκοκρατία, ακόμη, οι ελληνικές κοινότητες έπαιρναν τις πολιτικές τους αποφάσεις και καθόριζαν τον κοινοτικό τους βίο στο προαύλιο της κεντρικής τους εκκλησίας και στο πλαίσιο της ενοριακής τους οργάνωσης. Κάθε κοινότητα νομιμοποιούνταν μόνο με την ενεργό και δρώσα ενορία. Το σύστημα αυτό διαφοροποιήθηκε γύρω στα 1860, με τους Εθνικούς Κανονισμούς του Πατριαρχείου, οι οποίοι θέσπισαν τη λαϊκή συμμετοχή στη διοίκηση των κοινών. Η κατάσταση αυτή εξακολουθούσε να ισχύει στις αλύτρωτες περιοχές: μέχρι το 1912 (στη Μακεδονία και στην Ήπειρο), μέχρι το 1919 (στη Δυτ. Θράκη) και μέχρι τη Μικρασιατική Καταστροφή-Ανταλλαγή (1922-23) στην Ανατολική Θράκη, τη Μικρά Ασία και τον Πόντο. Η εκκλησία ήταν βασικό στοιχείο και κεντρικός άξονας, όχι μόνο του θρησκευτικού αλλά και του κοινωνικοπολιτικού βίου του αλύτρωτου ελληνισμού. Από τον αλύτρωτο αυτό ελληνισμό προερχόμενοι και οι Οινοήτες, ήταν επόμενο να κλιμακώσουν κάποιες προτεραιότητες στις πρώτες τους κοινοτικές αποφάσεις και δραστηριότητες. Κορυφαία θέση ανάμεσα σ' αυτές είχε η ίδρυση του ενοριακού τους ναού. Βέβαια, στο χωριό υπήρχε εκκλησία για τους ντόπιους χριστιανούς. Ήταν η Αγία Παρασκευή, μικρή και ημιυπόγεια, στη θέση της σημερινής. Οι παλιότεροι τη θυμούνται. Η εκκλησία αυτή, σίγουρα, δε μπορούσε ν' ανταποκριθεί στις νέες θρησκευτικές ανάγκες του χωριού με τους 500, περίπου, κατοίκους, όλους ορθόδοξους χριστιανούς (πρόσφυγες και ντόπιους). (Κατά πληροφορίες των εντοπίων, οι Τούρκοι έκαψαν αυτή την εκκλησία τρεις φορές). Πρώτα-πρώτα, ήταν μικρή. Έπειτα, έπρεπε να φαντάζει, να φαίνεται και να επιβάλλεται μέσα σε μία εξ ολοκλήρου χριστιανική κοινωνία. Τρίτον, δεν ήταν η δική τους εκκλησία, που να τους κρατά σε επαφή με την «πατρίδα», τις πατρογονικές δηλαδή εστίες του Πόντου και με τα μεγάλα ιστορικά του μοναστήρια, ιδιαίτερα την Παναγία Σουμελά. Τρεις λόγοι σοβαροί, για να ληφθεί και να πραγματοποιηθεί η μεγάλη απόφαση: να χτιστεί νέα, μεγαλύτερη εκκλησία στον ανοιχτό και επιβλητικό εκείνο χώρο και να τιμάται ως Κοίμηση της Θεοτόκου, για να θυμίζει την Παναγία Σουμελά, την προστάτιδα του ελληνισμού του Πόντου. Στην ίδρυση αλλά, κυρίως, στην ονομασία της νέας εκκλησίας πρωτοστάτησε ο πρώτος παπάς του χωριού Ευστάθιος Αμανατίδης (ο παπά Στάθιον), που ήταν αρκετά χρόνια παπάς στην Κούτουλα Τραπεζούντας, πριν από την ανταλλαγή, και έφερε χρυσόβουλο διοριστήριο από το μοναστήρι εκείνο. Ζούσε και λειτουργούσε υπό τη σκέπη της Παναγίας Σουμελά. Γι' αυτό και επέμεινε σ' αυτή την ονομασία. Η εκκλησία εγκαινιάστηκε το 1932, όπως μαρτυρείται σε ενεπίγραφη πλάκα πάνω από την είσοδο:

ΑΝΗΓΕΡΘΗ

ΔΑΠΑΝΑΙΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΑΡΑΜΕΘΟΡΙΩΝ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ Γ.Δ.Γ.Ε.Μ.Θ. ΤΕΧΝ. ΥΠΗΡΕΣΙΑ 1932.

Από την άλλη, ψηλά στο καμπαναριό, σε εντοιχισμένη μαρμάρινη πλάκα, φαντάζει η μεγαλογράμματη επιγραφή:

ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΚΟΙΜΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ.

Όσο για την Αγία Παρασκευή, την ημιυπόγεια μικρή εκκλησία, θα λέγαμε ότι κυριολεκτικά θάφτηκε κάτω από την Κοίμηση της Θεοτόκου και δεν έμεινε, παρά ως θύμηση στη μνήμη των παλαιότερων. Θεωρώ ότι ήταν λάθος να καταστραφεί τελείως εκείνη η εκκλησία. Μπορούσε να χτιστεί ένα μικρό παρεκκλήσι δίπλα στη μεγάλη καινούργια εκκλησία, για να θυμίζει και την προϊστορία και τις αρχές της ιστορίας αυτού του χωριού. Το ξωκκλήσι που χτίστηκε δίπλα και πάνω στο δρόμο, δεν ανταποκρίνεται στη χριστιανική προϊστορία του χωριού.

Αμέσως μετά την ίδρυση του ναού της Κοιμήσεως της Θεοτόκου άρχισαν οι εργασίες για το τέμπλο, το δεσποτικό και τον άμβωνα, έργα σπάνιας ξυλογλυπτικής τέχνης. Στην εφημερίδα *Καστοριά* του Βαλαλά δημοσιεύθηκε το παρακάτω ευχαριστήριο:

«ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΝ

Οι υπογεγραμμένοι εφημέριος και εκκλησιαστικοί επίτροποι της Κοινότητος Οινός Καστοριάς, όλως κατευχαριστημένοι εκ των αδελφών Αγγέλου και Αλεξάνδρου Ταλιαδώρων, ξυλογλύπτων το επάγγελμα, εκ Τυρνόβου - Κονίτσης-Ηπείρου, διά την Θαυμασίαν και μετά βυζαντινού ρυθμού καλλιτεχνικήν κατασκευήν

του εικονοστασίου (τέμπλου), δεσποτικού και άμβονος του ιερού ναού της ημετέρας Κοινότητας.

Καθήκον ημών θεωρούμεν ίνα και δημοσία επαινήσωμεν το καλλιτεχνικόν των αναφερθέντων τάλαντον, το του χαρακτήρος μειλίχιον, το του ήθους σεμνόν και κόσμιον και το ευλαβές αυτών χριστιανικόν αίσθημα να διακηρύξωμεν.

Ο εφημέριος

Π. Ευστ. Αμανατίδης

οι Εκκλησιαστικοί Επίτροποι

Νικ. Ζαρομυτίδης, Σάββας Καραταΐδης, Δημήτριος Παπαδόπουλος, Ηλίας Μακρίδης».

(Εφημερίδα Καστοριά, αρ. φ. 584/14.10.1934)

Οι ιερείς της Κοίμησης της Θεοτόκου

- Ευστάθιος Αμανατίδης (παπά-Στάθιον) (1923-1936)
- Παπά-Κονδύλης (Κωνσταντίνος Κονδύλης) (1936-1939)
- Παπά-Ηλίας Ελευθεριάδης (1939-1974)
- Παπά-Ηλίας Παπαηλιάδης (1974-2004)
- Παπά-Χρίστος Ποστεκίδης (2004 κ.ε.)

ε) Το δημοτικό σχολείο Οινόης

Λειτουργεί συνέχεια, από το 1923, έτος εγκατάστασης των προσφύγων, και σημαδεύει το «στήσιμο» και την πορεία του χωριού μέχρι σήμερα.

Ύστερα από την πολύχρονη στεγαστική του περιπέτεια (αρχικά στο τουρκικό τζαμί και, στη συνέχεια, σε οχτώ (8) ακατάλληλα σπίτια), ευτύχησε να εγκατασταθεί σε σύγχρονο Διδακτήριο, όπου λειτουργεί από το έτος 1956 και εξής.

Η ανοικοδόμηση αυτού του Διδακτηρίου άρχισε πριν από τον πόλεμο του 1940 και ολοκληρώθηκε το 1956, σε οικόπεδο των 6 στρεμμάτων.

Στον ίδιο χώρο χτίστηκε αργότερα (τη δεκαετία του 1990) και το σύγχρονο νηπιαγωγείο του χωριού.

Οικονομικοί και κοινωνικοί μετασχηματισμοί

α) Η οικονομική ανάπτυξη του χωριού

Θα μπορούσε να «στήσει» κανείς μια τομή στην πολιτιστική πορεία της χώρας. Η τομή αυτή συμπίπτει με το τέλος της κρίσιμης δεκαετίας 1940-1950. Άνετα θα λέγαμε ότι το 1950 δρομολογείται η ευρύτερη και γενικότερη ανάπτυξη της χώρας, μετά τη δεκαετή εκείνη καταιγίδα αλλά και τις προηγούμενες περιπέτειες του Μεσοπολέμου (Μικρασιατική Καταστροφή-προσφυγιά-δικτατορία του Μεταξά).

Η ανάπτυξη αυτή είναι εμφανής, πρώτα-πρώτα, στον οικονομικό τομέα. Έπειτα, προεκτείνεται και παίρνει πνευματικές, κοινωνικές και ευρύτερες πολιτιστικές διαστάσεις. Η οικονομική άνοδος της Ελλάδας, που συνεπιφέρει αυτή τη δέσμη των αλλαγών στην ευρύτερη κουλτούρα της χώρας, μόνο με συνθήκες διεθνούς ειρήνης και εσωτερικής ασφάλειας θα μπορούσε να επιτευχθεί.

Αν ρίξουμε μια ματιά στον αιώνα μας, θα παρατηρήσουμε ότι, τουλάχιστον για τη χώρα μας, το 1950 αποτελεί τομή ανάμεσα στην πρώτη πενήκονταετία, με τις συχνές πολεμικές περιπέτειες (Μακεδονικός Αγώνας, Κρητικό Ζήτημα, Βαλκανικοί Πόλεμοι, Α' Παγκόσμιος Πόλεμος, Μικρασιατικός Πόλεμος, Προσφυγικό Πρόβλημα, Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, Κατοχή, Εμφύλιος) και στη δεύτερη πενήκονταετία, με την παρατεταμένη διεθνή ειρήνη και την εσωτερική της ασφάλεια, παρά το κλίμα του Ψυχρού Πολέμου.

Επομένως, και για την Οινόη η περίοδος μετά το 1950 σημαδεύεται από την ευρύτερη ανάπτυξη που χαρακτηρίζει όλη τη χώρα. Η ανάπτυξη αυτή είναι καρπός πολλών παραγόντων. Ανάμεσά τους, ξεχωρίζει η ποιοτική και ποσοτική γεωργική παραγωγή, η οποία είναι ιδιαίτερα αυξημένη, κυρίως στον καπνό και στα δημητριακά.

Ενώ δηλαδή, πριν από το 1950, η αγροτική οικονομία ήταν μόνον οικιακή και δεν επαρκούσε ούτε για το σπίτι, μετά το 1950 γίνεται συνεταιριστική και επιχειρησιακή. Δεν καλύπτει μόνο τις οικογενειακές βιωτικές ανάγκες, αλλά προσφέρει και προϋποθέσεις για στήριξη ευρύτερων κοινωνικών και μορφωτικών στόχων και για προώθηση των νέων παιδιών σε Ανώτερες και Ανώτατες Σχολές.

Στην οικονομική αυτή αναμόρφωση του χωριού είναι σημαντικός ο ρόλος της Γεωργικής Υπηρεσίας, της Αγροτικής Τράπεζας και της Ένωσης Γεωργικών Συνεταιρισμών Καστοριάς, που κέρδισαν την εμπιστοσύνη των Οινοητών και επέφεραν επαναστατικές αλλαγές στα καλλιεργητικά προϊόντα και στη γεωργική πρακτική: με παροχές και χαμηλότοκα δάνεια, με παραγωγικές και εμπορεύσιμες ποιότητες σιτηρών, καπνού, καλαμποκιού και φρούτων, με διευκολύνσεις για τη μηχανική καλλιέργεια, με επισκέψεις και επιτόπιες διδασκαλίες από τους γεωπόνους. Είναι, όμως, σημαντικός και ο ρόλος των ίδιων των κατοίκων. Οι μισοί, περίπου, από αυτούς, όσοι προέρχονται από την περιοχή της Σαμψούντας, γνώριζαν και πριν από την ανταλλαγή την καπνοκαλλιέργεια. Έτσι, οι καπνοπαραγωγοί της Οινόης Καστοριάς ήταν γνωστοί στην αγορά και στους καπνέμπορους για την άριστη ποιότητα καπνού που παρουσίαζαν κάθε χρόνο, ποικιλίας αρχικά μπασμά και αργότερα καμπάκουλακ. Η Οινόη δεν είχε ποτέ πρόβλημα διάθεσης των καπνών της (100-120 τόνοι το χρόνο). Οι άλλοι μισοί ασχολούνταν, στον Πόντο, με την κτηνοτροφία μεγάλων ζώων και με την καλλιέργεια των δημητριακών.

Τόσο, λοιπόν, η προηγούμενη εμπειρία, όσο και οι σύγχρονες απαιτήσεις, διαμόρφωσαν τον πρόθυμο, συνεργάσιμο και παραγωγικό γεωργό της Οινόης. Αρκετοί ίδρυσαν και αξιοζήλευτα φυτώρια. Δυστυχώς, κανένα από τα φυτώρια αυτά (περίπου 20) δεν διατηρείται σήμερα (2008). Απλούστατα δεν άντεξαν στον ανταγωνισμό αντίστοιχων καλλιεργειών άλλων περιοχών. Εξάλλου, τα νέα παιδιά έχουν στραφεί προς αστικά-βιοτεχνικά επαγγέλματα (γυναρική κ.ά.)

Άλλοι πάλι (γύρω στους 15) οργάνωσαν πρότυπες κτηνοτροφικές μονάδες. Ορισμένες από τις μονάδες αυτές διατηρούνται μέχρι σήμερα (2008). Η κτηνοτροφία αποτελεί, σήμερα, συστηματική επιχειρησιακή απασχόληση. Αντίθετα, πριν από 40 χρόνια, με δυσκολία μπορούσε να καλύψει τις ανάγκες του σπιτιού. Έτσι, τα 585 μεγάλα ζώα και τα 723 μικρά που είχε η Οινόη το 1955, μόλις επαρκούσαν για τα βασικά βιοτικά προβλήματα της αγροτικής ζωής.

β) Κοινωνικές προεκτάσεις

Σημαντικές είναι οι κοινωνικές συνέπειες της οικονομικής αυτής ανάπτυξης. Πρώτα-πρώτα, παντού είναι ορατή η οικοδομική ανάπτυξη της Οινόης. Ελάχιστα είναι πια τα τουρκικά ανταλλάξιμα κτίσματα (λίγα σπίτια και αρκετοί αχυρώνες). Παντού βλέπει κανείς έναν πραγματικά αναμορφωμένο ακριτικό οικισμό. Τελευταία (1993 κ.ε.) η αναμόρφωση της Οινόης ενισχύεται σημαντικά με ένα ειδικό πρόγραμμα κατεδάφισης παλαιών κτισμάτων, που προωθείται και χρηματοδοτείται από την κοινότητα. Η Οινόη, με τα νέα μοντέρνα σπίτια, με το σύγχρονο κοινοτικό κατάστημα, την ευπρεπισμένη πλατεία της κοινότητας, με τα έργα κοινής ωφελείας (δρόμοι, γέφυρες, πάρκα, αποχετεύσεις, φως, νερό, τηλέφωνο, κάδοι απορριμμάτων), με το Αγροτικό Ιατρείο, το Σπίτι του Παιδιού, το Νηπιαγωγείο, το Δημοτικό, το Γυμνάσιο, δεν είναι δημιούργημα μόνο της κρατικής μέριμνας, αλλά και της εργατικότητας και της οικονομικής προόδου των κατοίκων της.

Έπειτα, η επέκταση του χωριού προς τα βόρεια (στην περιοχή του σχολείου) και ανατολικά (κάμπος, μύλος, μεζάρε), ιδιαίτερα μετά τον αναδασμό του 1964-66, είναι το άλλο αποτέλεσμα αυτής της ανάπτυξης. Έτσι, η Οινόη, μετά τον αναδασμό, πέρασε σε μια ευρύτερη χωροταξική αναμόρφωση και πρόσφερε ευνοϊκές οικιστικές δυνατότητες στα νέα ζευγάρια.

Αλλά και η πορεία προς την αστικοποίηση ξεκινά από αυτό το σημείο. Η οικονομική άνοδος του χωριού και η αύξηση του εισοδήματος των κατοίκων δημιούργησαν την ανάγκη να λειτουργήσουν και άλλα επαγγέλματα, τα γνωστά αστικά, των μικρών ή μεγάλων αστικών κέντρων (ραφτάδων, υποδηματοποιών, κουρέων, εμπόρων διαφόρων κατηγοριών, φαρμακοποιού, κρεοπώλη, επιπλοποιού κ.ά.).

Αργότερα, μετά το 1960, πάνω από είκοσι (20) νέοι του χωριού ασχολούνταν με το εμπόριο της γούνας, είτε μέσα στα ίδια τους τα σπίτια, είτε στην Καστοριά. Απ' όλους ξεχώρισε και διακρίθηκε ιδιαίτερα ο γουνέμπορος Χρίστος Παπαδόπουλος, που μαζί με τον συνέταιρό του Ζαχαρία Κεβρεκίδη κατέκτησαν «τις

κορυφές του Ολύμπου» σ' αυτόν τον χώρο. Η εμπορική και οικονομική τους δραστηριότητα είναι έξω από τη θεματική αυτής της εργασίας. Θα σημειώσουμε, μόνο, την τεράστια κοινωνική προσφορά και ακτινοβολία του Χρίστου Παπαδόπουλου προς τη γενέτειρά του, την Οινόη. Από την πληθώρα των δραστηριοτήτων του, προς αυτή την κατεύθυνση, δεν μπορούμε να μην αναφέρουμε ορισμένες γενναιόδωρες χορηγίες : 1) για εγκατάσταση ηλεκτρικού καλοριφέρ στην εκκλησία, 2) για την περίφραξη της εκκλησίας και του σχολείου, 3) για τον εξοπλισμό του Αγροτικού Ιατρείου με σύγχρονα ιατρικά μηχανήματα μεγάλης αξίας και χρησιμότητας, 4) για τον ευπρεπισμό και την υδροδότηση του νεκροταφείου. Αξίζει, ακόμη, να σημειώσουμε τους σθεναρούς προσωπικούς του αγώνες για την ίδρυση Γυμνασίου στο χωριό μας.

Πάντως, είναι βέβαιο ότι στον εκσυγχρονισμό και στην πρόοδο της Οινόης συνέβαλαν σημαντικά τρεις βασικοί παράγοντες: 1) Η ηλεκτροδότηση του χωριού, από το 1960 κ.ε., 2) η αυτόματη τηλεφωνική του σύνδεση με όλο τον κόσμο, από το 1971, 3) ο αναδασμός του 1964-1966. Με τα τρία αυτά πλεονεκτήματα άνοιξαν πλατύτατα οι ορίζοντες ανάπτυξης όλης της περιοχής, παρόλο που από το 1980 η καπνοκαλλιέργεια έχει εγκαταλειφθεί και η γεωργία έχει στραφεί προς τη μονοκαλλιέργεια των δημητριακών.

Η πνευματική άνοδος της Οινόης

Περισσότερο, όμως, απ' όλα, η οικονομική πρόοδος των Οινοητών έδωσε φτερά στα πνευματικά τους ενδιαφέροντα, ώστε να προωθήσουν τα παιδιά τους στο δρόμο της παιδείας και της μόρφωσης.

Και δεν έχει καμιά σημασία αν ο δρόμος αυτός έμεινε στη μέση ή οδηγήθηκε μέχρι την άκρη. Σημασία έχει ότι η πληθώρα των σημερινών πτυχιούχων Ανωτάτων και Ανωτέρων Σχολών, ακόμη και Λυκείων ή εξαταξίων Γυμνασίων ή και μαθητών που αναγκάστηκαν να διακόψουν, περπάτησαν πάνω στα πνευματικά οράματα των προσφύγων γονέων ή παππούδων τους (πρώτης και δεύτερης γενιάς) και άνοιξαν ευρύτερους και υψηλότερους ορίζοντες. Έχει, ακόμη, σημασία ότι το σημερινό πνευματικό ανθρώπινο δυναμικό της Οινόης ξεπήδησε από τον «οβολό» της χήρας μάνας και από την «έρημη γη» της προσφυγιάς, της εγκατάλειψης και της μιζέριας. Γι' αυτό και η τιμή είναι μεγάλη, τόσο για τη γενέτειρα όσο και για τα τέκνα της που διακρίθηκαν σε κάποιον τομέα των Γραμμάτων, των Επιστημών και των Επαγγελματιών.

Και εδώ το μεγάλο ξεκίνημα και το «τολμηρό βήμα» γίνεται μετά το 1950, μέσα από τη στάχτη της καταστροφής και τα χαλάσματα του πολέμου. Δεν πρόλαβαν καλά-καλά οι Οινοήτες να ξαναγυρίσουν, μετά τον Εμφύλιο (1949), στο καταστραμμένο χωριό τους και όμως είχαν τη δύναμη και το κουράγιο να στέλνουν τα παιδιά τους στο Γυμνάσιο Καστοριάς, στερημένοι των πάντων, και να καμαρώνουν γι' αυτά. Ένα ολόκληρο λεωφορείο γέμιζαν οι μαθητές του Γυμνασίου εκείνα τα δύσκολα μετεμφυλιακά χρόνια. Τα Σαββατοκύριακα και τις μεγάλες γιορτές η Οινόη έμοιαζε με πραγματική κυψέλη μαθητικής δημιουργίας και με ένα αξιοζήλευτο θερμοκήπιο παιδείας και ελπίδας. Και όμως, οι περισσότεροι ζούσαν (τουλάχιστον μέχρι το 1955) σε μισοκατεστραμμένα σπίτια ή σε αποθήκες και αχυρώνες.

Από αυτό το μισοκατεστραμμένο χωριό βγήκαν και πρόκοψαν στην κοινωνία μέχρι τη δεκαετία του 1990, 6 νηπιαγωγοί, 16 δάσκαλοι, 23 καθηγητές Μέσης Εκπαίδευσης, 36 επιστήμονες διαφόρων ειδικοτήτων, πτυχιούχοι Ανωτέρων και Ανωτάτων Σχολών.

Σημαντική τομή στην πνευματική ιστορία της Οινόης Καστοριάς αποτέλεσε η ίδρυση του Γυμνασίου (1979), κυρίως όμως η μεταστέγασή του στο νέο σύγχρονο Διδακτήριο, το 1990.

Πληθυσμιακή εξέλιξη

Στην Οινόη κατοικούσαν προ της ανταλλαγής μαζί με τους λίγους ντόπιους Έλληνες, αρκετές μουσουλμανικές οικογένειες.^{1398*} Το μουσουλμανικό στοιχείο αναχώρησε για την Τουρκία, στο πλαίσιο της ανταλλαγής, στις 16 Ιουλίου του 1924.

Διαχρονικά, η πληθυσμιακή εξέλιξη της Οσσιανης-Οινόης Καστοριάς εμφανίζει την παρακάτω εικόνα, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία απογραφών των ετών: 1920, 1928, 1940, 1951, 1961, 1971, 1981, 1991, 2001 (Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδος):

1398.* Μητρώων Αγγέλων της Κοινότητας Οινόης.

Πραγματικός πληθυσμός Όσσιανης-Οινόης Καστοριάς

Απογραφή	Άτομα	Παρατηρήσεις
1920	824	Κυρίως Μουσουλμάνοι. Οι γηγενείς Έλληνες ήταν λίγοι. (Πελαγίδης, σ. 76)
1928	602	Κατά την Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων, οι πρόσφυγες ανέρχονται σε 153 οικογένειες (565 άτομα). (Πελαγίδης, σ. 76)
1940	990	(481 άνδρες + 509 γυναίκες)
1951	1.003	(522 άνδρες + 481 γυναίκες). Πυκνότητα: 71,64 κάτοικοι ανά τ.χ. (Υπόψη ότι η Οινόη είχε επιφάνεια 14 τ.χ.)
1961	823	Νόμιμος πληθυσμός 992 άτομα
1971	595	Νόμιμος πληθυσμός 749 άτομα
1981	673	Πυκνότητα: 24,79 κάτοικοι ανά τ.χ.
1991	621	
2001	583	

Η κάθετη μεταβολή (-17%) του πληθυσμού της Οινόης από το 1951 μέχρι το 1961 και, ακόμη περισσότερο, στη δεκαετία 1961-1971 (-27,7%), οφείλεται σαφώς στην εξωτερική μετανάστευση, ιδιαίτερα στην Αυστραλία, στον Καναδά, στις Η.Π.Α. και στη Δυτική Γερμανία, όπου οι Οιοσήτες έχουν τις οργανώσεις τους, μέσω των οποίων βοηθούν κάθε τόσο τη γενέτειρά τους.

Η Οινόη της Καστοριάς ως δημοτικό διαμέρισμα του Δήμου Αλιάκμονα/Μεσοποταμίας (1998 κ.ε.)

Μπροστά στην πρόκληση των ευρύτερων οριζόντων

α) Ίδρυση νέων πνευματικών και κοινωνικών φορέων (1998-2008)

Την περίοδο αυτή, η Οινόη Καστοριάς κοσμείται με λαμπρά νέα ιδρύματα-φορείς πνευματικής και κοινωνικής ακτινοβολίας.

Πρώτα-πρώτα, ολοκληρώνεται το σύγχρονο και καλαίσθητο Νηπιαγωγείο, το έτος 2000, το οποίο λειτουργεί μάλιστα ως ολοήμερο.

Στο ίδιο διάστημα ολοκληρώνεται και το νέο Αγροτικό Ιατρείο, πολύτιμο για όλη την περιοχή.

Έπειτα, στη βορειοδυτική πλευρά του χωριού καμαρώνει κανείς το νέο υπερσύγχρονο γήπεδο ποδοσφαίρου και δίπλα του το μεγαλοπρεπές Αθλητικό Κέντρο «ΝΙΚΟΣ ΤΣΑΚΟΥΡΙΔΗΣ», προς τιμήν του λαμπρού νέου Οινοήτη.

β) Αύξηση του επιστημονικού δυναμικού

Το τέλος του 20ού και οι αρχές του 21ου αιώνα σηματοδεύονται από μια λαμπρή πνευματική νότα. Οι νέοι επιστήμονες, οι οποίοι κοσμούν εντυπωσιακά το μωσαϊκό του επιστημονικού δυναμικού της Οινόης, σηματοδοτούν το άνοιγμα του χωριού σε νέα λαμπρή περίοδο ελπιδοφόρας προοπτικής και εκσυγχρονιστικού προσανατολισμού.

Πράγματι, εντυπωσιάζει όχι μόνο ο αριθμός των νέων Οινοητών πτυχιούχων Πανεπιστημίων και ΤΕΙ, αλλά, κυρίως, η γοητεία και η ποικιλία των ειδικοτήτων, τις οποίες σπούδασαν και με τις οποίες οπλίστηκαν.

Να γιατί κοσμούν εντυπωσιακά το μωσαϊκό του επιστημονικού μας δυναμικού: υπόσχονται την ανάπτυξη και το άνοιγμα νέων οριζώντων στα πολιτιστικά και κοινωνικοοικονομικά δρώμενα της Οινόης και του ευρύτερου χώρου.

Θέλουμε να πιστεύουμε ότι το ενισχυμένο νέο επιστημονικό δυναμικό του χωριού αποτελεί την πρώτη ορατή προέκταση του Γυμνασίου, που λειτουργεί από αυτή την περίοδο (τέλη 20ού αιώνα).

ΝΕΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ ΚΑΤΑ ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ

1. Πτυχιούχοι για την Α/θμια και Β/θμια Εκπαίδευση	20
2. Πτυχιούχοι για ιατρικά-φαρμακευτικά επαγγέλματα	12
3. Οικονομολόγοι	6
4. Μηχανικοί-Τοπογράφοι	6
5. Πτυχιούχοι διαφόρων ειδικοτήτων	18
Σύνολο	62

Τελικά, είναι να θαυμάζει κανείς την πολιτιστική υπέρβαση της Οινόης, στο κλείσιμο του 20ού και στο άνοιγμα του 21ου αιώνα.

Το Γυμνάσιο (ιδρύθηκε το 1979 και από το 1990 λειτουργεί σε σύγχρονο Διδακτήριο με λαμπρές πνευματικές δραστηριότητες), το Νηπιαγωγείο, το Αγροτικό Ιατρείο, το Γήπεδο Ποδοσφαίρου, το Αθλητικό Κέντρο, το ΚΕΦΟ (παλιό Σπίτι του Παιδιού), οι Πολιτιστικοί Σύλλογοι, το Δημοτικό Σχολείο, το επιστημονικό δυναμικό (παλιό και νέο) και, τέλος, ο υπό ανέγερση ενοριακός ναός των 40 Μαρτύρων, όλη αυτή η δυναμική λειτουργεί ως ιερή έπαλξη και ως πραγματικός πρεσβευτής του ελληνισμού και του πολιτισμού από την ακριτική αυτή γωνιά της Βορειοδυτικής Μακεδονίας.

Επίλογος

Η Οινόη της Καστοριάς «έγραψε» μία από τις πολλές μικροϊστορίες των ελλαδικών οικισμών, στην ιστορική της διαδρομή, από το 1923 μέχρι σήμερα.

Με το δικό της συγκεκριμένο δείγμα δράσης και αντίδρασης, μέσα στα δρώμενα του 20ού αιώνα, έδωσε απτή και ορατή την εικόνα μιας δυναμικής πορείας και μιας θαυμαστής δημιουργίας.

Κοσμογονικά γεγονότα, όπως το ιστορικό αντάμωμα του ένθεν και εκείθεν του Αιγαίου ελληνισμού, το έπος του 1940, η εποποιΐα της Εθνικής Αντίστασης, ο Εμφύλιος, η ανάκαμψη και η άνοδος της χώρας μας μετά το 1950, το μεγαλόρρημα του ελληνισμού έξω από τα σύνορα, σημάδεψαν αλλά και σηματοδεύτηκαν

από αυτή τη μικροσκοπική γωνιά της Δυτικής Μακεδονίας.

Θέλουμε να πιστεύουμε ότι, στην αυθεντική αυτή καταγραφή, η ιστορική διαδρομή της Οινόης Καστοριάς εικονίζεται ως συμβολή στην πορεία και στην ιστορία της σύγχρονης Ελλάδας. Οι Οινοήτες δεν «έγραψαν» μια απλή, «συντεχνιακού» χαρακτήρα, τοπική ιστορία. Με όσα κατόρθωσαν και δημιούργησαν, προώθησαν, ως και έξω από τα σύνορα, τους πολιτιστικούς ορίζοντες της χώρας.

Έπειτα, η ένταξη του χωριού στον Δήμο Αλιάκμονα (1998 κ.ε.) με το Νόμο «ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ», από τη μια κλείνει τον κύκλο της πρώτης περιόδου της ιστορικής του διαδρομής, τον κύκλο της «κοινότητας», στον πολυτάραχο 20ό αιώνα και, από την άλλη, ανοίγει το νέο κύκλο του «δημοτικού διαμερίσματος», με την προοπτική των ευρύτερων οριζόντων.

Ευελπιστούμε ότι η Οινόη, με τη δυναμική και με την «προίκα» που κληρονόμησε, θα συνεχίσει με αισιοδοξία την ιστορική της πορεία μπροστά στην πρόκληση του 21ου αιώνα.

(ΠΗΓΕΣ: Ευσταθίου Πελαγίδα, *Η ανεξάντλητη Οινόη Καστοριάς* (1923-2005). Δεύτερη βελτιωμένη έκδοση, Θεσσαλονίκη, έκδοση του Δήμου Αλιάκμονα, 2005.

2) Αρχεία του Δημοτικού Διαμερίσματος Οινόης Καστοριάς.

3) Αρχεία–Εκθέσεις σχολείων και άλλων φορέων της Οινόης.

4) Απογραφικά στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδος (Ε.Σ.Υ.Ε.).

5) Ερευνητικά στοιχεία της Υ.Π.Α.Κ.Δ.Μ. (Υπηρεσία Περιφερειακής Ανάπτυξης Κεντρικής και Δυτικής Μακεδονίας).

6) Εκθέσεις–Καταστατικά πολιτιστικών συλλόγων.

7) Προφορικές μαρτυρίες.